

Karta Polaka jako instrument pomocy Polonii w Europie Wschodniej

Słowa kluczowe: Karta Polaka, Polonia, Europa Wschodnia, Wschód, pomoc wschodnia, polska pomoc

Zapotrzebowanie na dokument prawny potwierdzający przynależność do narodu polskiego było widoczne od dawna. Jednak po akcesji Rzeczypospolitej do Unii Europejskiej, dodatkowo się ono zwiększyło. Miało to swoją przyczynę w otwarciu zachodnich, rozwiniętych rynków pracy na pracowników z tzw. nowej Unii, a także w restrykcyjnej polityce migracyjnej wobec państw wschodniej Europy. Ułatwienia wizowe były szczególnie oczekiwane przez osoby ze wschodniej Europy, mające *de facto* zapłacić lukę na rynku pracy powstałą po emigracją zarobkową Polaków. Mimo to przesłanki, na których skupia się racjonalny ustawodawca aktu z dnia 7 września 2007 r., posiadają także pozaekonomiczny charakter. I tak Karta Polaka ma w swym celu realizację konstytucyjnej zasady zachowania związku z narodowym dziedzictwem kulturalnym, a zatem obowiązkiem objęcia opieką dyplomatyczno-konsularnej osób pochodzenia lub narodowości polskiej. Co ważne, zakres podmiotowy dokumentu został zawężony do Polaków na Wschodzie. Zgodnie bowiem z art. 2, ust. 2, obywatele 15 państw lub też posiadający w nich status bezpaństwowca są władni ubiegać się o przyznanie im Karty Polaka. Są to były republiki radzieckie, gdyż to

na ich terytorium mieszka najwięcej osób deklarujących przynależność do narodu polskiego: Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Estonia, Gruzja, Kazachstan, Kirgistan, Litwa, Łotwa, Mołdawia, Tadżykistan, Turkmenistan, Ukraina, Uzbekistan oraz Federacja Rosyjska¹.

Co istotne, posiadacz Karty nie nabywa tym samym obywatelstwa polskiego ani prawa do osiedlenia się na terytorium RP, wbrew powszechnej panującej opinii. Jak podaje ustawa, skutkiem prawnym omawianego dokumentu jest potwierdzenie przynależności do Narodu Polskiego wraz z wynikającymi przywilejami, wymienionymi enumeratywnie w akcie². Jak stwierdził ówczesny premier, Jarosław Kaczyński, ustawa ta kierowana jest do Polaków na Wschodzie, gdyż właśnie tam nie jest uznawane ich podwójna przynależność państwowa³. „Na jakiej podstawie nas podzielono, dlaczego Polska stosuje różne standardy w traktowaniu Polaków w świecie?” pytał z kolei Władysław Lizoń prezes Kongresu Polonii Kanadyjskiej podczas III Zjazdu Polonii i Polaków z Zagranicy w dniach 22–26 września 2007 r. Jednak jak stwierdzono podczas zjazdu Polonusów, nawet z Kartą Polaka rodak z Ukrainy lub Kazachstanu zostaje w warunkach o wiele gorszych niż Polak z Kanady. Posiada on wszak prawo do podwójnego obywatelstwa, a zatem wszelkie przywileje wynikające z tego faktu⁴.

Jest to zatem ogromna szansa dla Polonii na wschodzie, przede wszystkim na ułatwienia wizowe, ale również szereg innych uprawnień. Należy jednak zaznaczyć, iż zgodnie ze wspólną polityką wizową Unii Europejskiej, państwo członkowskie, którego terytorium stanowi jedyne miejsce docelowe wizyty, jest władne rozpatrzyć wniosek⁵. Mówi o tym Kodeks Wizowy ustanowiony rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady UE 9 z 13 lipca 2009 r.⁶ Ze strony polskiej, na mocy ustawy o Karcie

1 Ustawa o Karcie Polaka z dnia 7 września 2007 r. (Dz.U. z 2007 nr 180, poz. 1280, ze zm.).

2 *Ibidem*, art. 3 i 7.

3 Z. Sablewski, Rząd przyjął projekt Karty Polaka, *Głos znad Niemna na uchodźctwie*, czerwiec 2007.

4 Sprawozdanie z III Zjazdu Polonii i Polaków z zagranicy w Warszawie, w dniach 22–26 września 2007.

5 R. Kownacki, Nowy kodeks wizowy Unii Europejskiej, *Biuletyn PISM*, nr 59 (667), 19 kwietnia 2010.

6 Stanowi o tym art. 5 rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 810/2009, które weszło w życie 5 kwietnia 2010 r.

Polaka, powołany został także specjalny organ administracji publicznej, zwany Radą do Spraw Polaków na Wchodzie. Zajmuje się on prowadzeniem postępowań odwoławczych od decyzji wydania Karty Polaka.

Zgodnie z ustawą, to w konsulacie RP składa się wniosek o przyznanie dokumentu⁷. Należy podkreślić, iż w świetle prawa międzynarodowego wyróżnia się dwie kategorie urzędników konsularnych, powołanych celem realizacji funkcji konsularnych. Konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych⁸ wymienia konsuli zawodowych oraz honorowych⁹. Przy czym, stwierdza się fakultatywność instytucji urzędników honorowych¹⁰. Decyzję administracyjną, jaką jest przyznanie Karty Polaka, wydaje konsul zawodowy, właściwy ze względu na miejsce zamieszkania wnioskodawcy¹¹. Jednym z warunków otrzymania dokumentu, jest bowiem pisemna deklaracja przynależności do narodu polskiego, złożona wiążąco w obecności konsula¹².

Wracając jednak do konkretnych przykładów uprawnień, jakie nie się ze sobą posiadanie omawianego dokumentu, należy przywołać art. 5 i 6 ustawy. Najistotniejszym przywilejem jest refundacja opłaty za przyjęcie i rozpatrzenie wniosku o wydanie wizy. Kolejne grupy praw można skategoryzować jako uprawnienia zawodowe, edukacyjne, społeczne (opieka zdrowotna, transport) oraz kulturalne. Posiadacz Karty zwolniony jest z obowiązku ubiegania się o zezwolenia na pracę, ma natomiast prawo do wykonywania działalności gospodarczej na tych samych warunkach co Polacy. Osoba legitymując się rzeczonym dokumentem może obywać studiach na trzech stopniach wraz z innymi formami kształcenia, korzystać ze świadczeń medycznych oraz ulgowo z przejazdów środkami transportu zbiorowego, a także bezpłatnie zwiedzać muzea narodowe.

Należy jednak stwierdzić, iż wbrew intencjom pomysłodawców Karty Polaka nie stanowi wystarczającego świadectwa polskiego pochodzenie dla wielu instytucji w Polsce. Pomimo posiadania Karty, osoby zmuszane są bowiem o ubieganie się o specjalne zaświadczenie z konsulatu. To Studencka Międzyuczelniana Organizacja Kresowiaków (SMOK) pierwsza

7 Ustawa o Karcie Polaka, art. 19, ust. 1.

8 Konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych z dnia 24 kwietnia 1963 r. (Dz.U. 1982 nr 13, poz. 98).

9 *Ibidem*, art. 1, ust. 2.

10 *Ibidem*, art. 68.

11 Ustawa o Karcie Polaka, art. 12.

12 *Ibidem*, art. 2, ust. 1, pkt. 2.

zasygnalizowała rzeczony stan faktyczny. To właśnie sytuacja studentów zza wschodniej granicy Polski jest utrudniona poprzez brak jednolitości w działaniu zarówno instytucji państwowych, jak i przez sprzeczne zapisy aktów prawnych. Dostatecznym wyjściem z tej nielogicznej sytuacji prawnej byłoby dopisanie Karty Polaka do enumeratywnie wymienionych dokumentów w ustawie o repatriacji¹³. Dzięki takiemu zabiegowi legislacyjnemu, zrównano by status Karty ze stwierdzeniem polskiego pochodzenia. Także projekt kolejnej ustawy dotyczącej szkolnictwa wyższego, wspierany przez Związek Repatriantów Rzeczypospolitej Polskiej, proponuje dalsze rozwiązania. Poprzez wyrównanie statusu uchodźców z posiadaczami Karty, studenci mieliby możliwość zyskania lepszego startu finansowego na terytorium RP¹⁴.

Dla pokolenia powojennego posiadanie Karty ma wymiar czysto symboliczny. Jednakże wyjazd do ojczyzny jest często niemożliwy przez wzgląd na problemy zdrowotne czy brak środków na podróż. Na dotarcie do konsulatu, w przypadku państw azjatyckich, potrzeba kilku dni, co dotykowo utrudnia lub nawet zniechęca potencjalnych wnioskodawców. Konsulat we Lwowie natomiast, wysyła swoich pracowników na spotkania z miejscową Polonią. Niestety, co jest charakterystyczną cechą zbiorowisk Polaków na Wschodzie, ok. 90% z nich nie rozmawia w języku polskim. Urzędnicy konsularni podczas wyjazdów rozwożą podręczniki do nauczania języka ojczystego, historii i kultury polskiej oraz informatory dotyczące Karty Polaka¹⁵. O tragicznej sytuacji Polaków w Estonii mówi także przewodnicząca Związku Polaków, Halina Kisłacz.

W naszej organizacji Polskość zamiera. Nie mamy żadnych funduszy na prowadzenie działalności, nawet na zapłatę, tak ważnych dla naszych dzieci, lekcji języka polskiego. Smutne jest to, że one nawet w domu nie mówią po polsku. A nowi członkowie przychodzą do Związku bez znajomości tradycji i kultury! Zależy im tylko na oświadczeniu o przynależności, by móc następnie aplikować o KP [Kartę Polaka – J. S.]. Polskość na Wschodzie wygasa. Powoli, ale skutecznie¹⁶.

¹³ Ustawa o repatriacji z dnia 9 listopada 2000 r. (Dz.U. 2000 nr 106 poz. 1118).

¹⁴ Bardziej szczegółowo na temat propozycji Związku Repatriantów, zob.: J. Dytkowski, *Karta Polaka „mało ważna”*, „Nasz Dziennik” 2012, 6 lipca.

¹⁵ J. Matkowski, *Blaski i cienie Karty Polaka*, „Niezależna Gazeta Polska” 2009, nr 38.

¹⁶ Wywiad autorki z Haliną Kisłacz, przewodniczącą Związku Polaków w Estonii, Tallin 10.11.2011.

Znajomość języka polskiego, choćby w stopniu podstawowym, jest warunkiem *sine qua non* uzyskania Karty Polaka. Przesłanka ta ma także wymiar czysto pragmatyczny. Celem korzystania z ustawowo nadanych praw, konieczne jest wszak opanowanie języka ojczystego. Praca, studia, korzystanie z opieki zdrowotnej czy ruch wizowy są bowiem niemożliwe bez spełnienia tego warunku. Kolejną przesłanką jest znajomość, a także kultywowanie tradycji oraz zwyczajów narodowych, co jest niejako trudne do udowodnienia. Nie należy tutaj stawiać jednakowych wymagań dla Polaków. Zamieszkują oni bowiem różne tereny, na których w niejednolitym stopniu prześladowano ich przodków, co uniemożliwiało kultywowanie polskich tradycji. Ostatnim, niezwykle istotnym kryterium przyznania Karty osobie deklarującej przynależność do Narodu Polskiego, jest, zgodnie z przekazem art. 2 pkt.1 ust. 3, wykazanie narodowości polskiej, posiadanie w przeszłości obywatelstwa polskiego lub przynależność do organizacji polskiej lub polonijnej. Odstępstwo od wyżej wymienionej przesłanki następuje po udokumentowaniu, iż co najmniej jedno z rodziców lub dziadków albo dwoje pradziadków posiadało obywatelstwo polskie bądź było narodowości polskiej.

Jak stwierdza były kierownik wydziału konsularnego w Kijowie, Edward Dobrowolski, osoby wnioskujące o przyznanie im Karty Polaka używają zaświadczeń NKWD¹⁷. Dokumenty te potwierdzają, że dziadek lub ojciec byli represjonowani jako Polacy w latach 30. Zdarza się, iż dana rodzina nie ma innych dokumentów, co jest częstym zjawiskiem z uwagi na niszczenie wszelkich dowodów przynależności do Polski w obawie przed represjami¹⁸. W takim przypadku, paradoksalnie pismo osoby deklarującej, że jej ojciec został rozstrzelany za polskość stanowi spełnienie ustawowej przesłanki.

Najwięcej kontrowersji wokół Karty Polaka narosło w Republice Białorusi. Skandal dyplomatyczny mogło wywołać orzeczenie tamtejszego Sądu Najwyższego, w którym czytamy, że dokument ten jest niezgodny z prawem międzynarodowym. Deklaracje polityków oraz urzędników białoruskiego ministerstwa spraw zagranicznych budziły dodatkowe negatywne emocje. „To wrogie działanie Polski wobec Białorusi”, jak skomentował szef komisji ds. bezpieczeństwa Mikołaj Czarginiec¹⁹. Kolejnymi kontrargumentami Mińska był zarzut nielegalnego pobierania informacji przez stronę Polską

17 Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR (ros. Народный комиссариат внутренних дел, NKWD).

18 J. Matkowski, *op. cit.*

19 A. Poczubut, *Białoruś walczy z Kartą Polaka*, „Gazeta Wyborcza” 2008, 09.02.

od samych wnioskujących przy aplikowaniu o Kartę, a więc poszlaka szpiegostwa. Należy mieć jednak świadomość braku skutków prawnych wyroku sądu, jak i opinii samych białoruskich polityków. Nie mogą i nie wpłyną one na prawo wewnętrzne Polski, jakim jest ustawa o Karcie Polaka. Ponadto, konsekwencje posiadania dokumentu wypełniają się jedynie na terytorium RP²⁰. Argumentem występującym często w prasie litewskiej oraz białoruskiej była rzekoma próba aneksji terenów wschodnich przez Polskę. Gazeta „Sowietskaja Bieloruszija” pisała, iż omawiany dokument nie ma w swym celu ułatwienia życia Polakom mieszkającym w krajach byłego ZSRR, ale jest to wstęp do opowania części terytorium²¹.

Karta Polaka miała być w swym zamyśle instrumentem polskiej polityki zagranicznej wobec Polonii mieszkającej na Wschodzie. Jednak przyznawanie tego dokumentu ma charakter uznaniowy, co może tworzyć pole do korupcji i nadużyć. Jak było to opisane wyżej, dzięki przynależności do Związku Polaków w Estonii, osoby niekoniecznie deklarujące przynależność do Narodu Polskiego, acz spełniające ustawowe kryteria, mogą uzyskać Kartę Polaka. Na Ukrainie, w rejonach przygranicznych, osoby nie mówiące wcale po polsku, dzięki posiadanej Karcie mogą kilka razy dziennie przekraczać granicę w celach zarobkowych. Negatywnym sygnałem jest także zachowanie polskich strażników celnych. Ten dokument prawny, posiadający jednak silną symbolikę narodową, nie jest traktowany na równi z dowodami osobistymi czy paszportami. Co więcej, osoby identyfikujące się Kartą, są wnikliwie wypytywane o cel przyjazdu, częstokroć bardziej drobiazgowo niż obcokrajowcy bez takiego dokumentu²². To właśnie bodziec finansowy, a nie patriotyczny, wydaje się być najbardziej widocznym czynnikiem ubiegania się o Kartę Polaka. Naturalnie, nie należy w tym miejscu generalizować a sprawiedliwie dodać, iż rzesze studentów²³, człon-

20 *Idem*, *Białoruś sądzi Kartę Polaka*, „Gazeta Wyborcza” 2011, 31.03.

21 *Idem*, *Łukaszka zmienił zdanie o „Karcie Polaka”*, „Gazeta Wyborcza” 2008, 30.04.; M. Przydacz, *Polityka zagraniczna wobec Białorusi*, [w:] *Główne kierunki polityki zagranicznej rządu Donalda Tuska w latach 2007–2011*, pod red. P. Musiałka, Klub Jagielloński, Kraków 2012, s. 288.

22 Autorka była świadkiem i adresatem wielu rozmów na ten temat, podczas swoich podróży na Ukrainę, w latach 2010–2013; Interpelacja nr 13850 Adama Lipińskiego do ministra spraw wewnętrznych i administracji w sprawie niewłaściwego traktowania posiadaczy Karty Polaka przez funkcjonariuszy Straży Granicznej z dnia 29 grudnia 2009 r.

23 Rozmowa z Olgą Svystun, doktorantką Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, pochodzącą z Ukrainy, Wrocław 15.01.2013.

kowie stowarzyszeń polonijnych oraz pojedyncze rodziny dotknięte piętnem radzieckich prześladowań za główny motyw wniosku podają czynnik narodowościowy.

Prawna instytucja, jaką jest Karta Polaka zaświadcza o związku z Narodem Polskim to jedna z inicjatyw polskiej polityki zagranicznej skierowanej na Wschód. Rzeczpospolita, ze względu na czynnik geograficzny (jej granice stanowią wszak wschodnie krańce Unii Europejskiej) oraz historyczny (uzyskanie niepodległości po II wojnie światowej, lata protekcji i bliskich stosunków ze Związkiem Radzieckim podobnie do pozostałych wschodnich krajów) przybrała rolę moderatora. Zarówno w wymiarze bilateralnym, z poszczególnymi państwami Europy Wschodniej oraz multilateralnym z krajami azjatyckimi, ze szczególnym naciskiem na Zakaukazie, Polska czyni starania w budowaniu więzi na różnych poziomach. Współpraca regionalna odbywa się tutaj bowiem w formie komisji eksperckich, debat samorządowców, jakże potrzebnych dialogów historycznych oraz poprzez wymiany studentów²⁴. Jako członek organizacji międzynarodowej, jaką jest Unia Europejska, Rzeczpospolita pragnie pokazać wschodnim partnerom swój przykład drogi do wolności, demokracji i gospodarczej stabilizacji.

W tym miejscu należy przywołać istotną, z punktu widzenia europejskiego, jak i narodowego, polską inicjatywę integracji z państwami ze Wschodu. Partnerstwo Wschodnie stanowi pierwszy tego typu oficjalny program Unii Europejskiej realizujący założenia Europejskiej Polityki Sąsiedztwa²⁵. Jest to bowiem historyczna szansa dla takich państw, jak Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Gruzja, Mołdawia i Ukraina na integrację na poziomie politycznym oraz gospodarczym z rozwiniętymi rynkami zachodniej Europy. Co istotne, Unia wspiera daleko idące reformy niezależnie od chęci akcesji danego kraju do ram swojej organizacji. Płaszczyzną współpracy są wartości wymienione w Traktacie o Unii Europejskiej, a zatem wolności, demokracja, zasada państwa prawnego czy poszanowania praw człowieka²⁶. Dla większości, by nie rzec, dla wszystkich wymienionych państw, przejście od obecnych warunków polityczno gospodarczych do stabilnie prosperujących demokracji stanowi bez

24 Wykład K. Pełczyńskiej-Nałęcz, wiceminister spraw zagranicznych podczas konferencji Polska Polityka Wschodnia, pt: *Perspektywy polskiej polityki wschodniej*, Wrocław 22.11.2012.

25 *European Neighbourhood Policy* (ENP).

26 Art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej (C 326/17).

wątpienia ogromny skok cywilizacyjny. Dlatego też, każdy członek Partnerstwa Wschodniego sam dobiera tempo oraz zakres reform. W 2008 r. na unijnym spotkaniu ministrów spraw zagranicznych, Polska zaprezentowała nową formę współpracy regionalnej w swoimi wschodnimi sąsiadami. Inicjatywa szybko się przyjęła, gdyż już w kolejnym roku odbył się 1. szczyt Partnerstwa Wschodniego w Pradze²⁷. Dodatkowo, podczas polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej, w II połowie 2011 r., to właśnie ta inicjatywa stanowiła kluczowy punkt obrad²⁸.

Należy jednak zaznaczyć, iż, o ile Partnerstwo Wschodnie nie jest zinstytucjonalizowane, a u jego postaw leżą akty prawnie niewiążące jak deklaracje, to ustawa o Karcie Polaka jest w pełni wiążącym dokumentem, wywierającym skutki prawne. Jednak czy istnieje możliwość, aby Karta dyskryminowała obywateli Unii? Zgodnie bowiem z art. 18 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, zakazana jest wszelka dyskryminacja ze względu na przynależność państwową²⁹. Jedynie do obywateli trzech państw spośród dwudziestu sześciu³⁰ członków tej organizacji międzynarodowej skierowana jest ustawa o Karcie Polaka. Może to implikować problemy lub, bardziej szczegółowo, zarzuty o dyskryminację mniejszości narodowych. Jak podała przedstawicielka litewskiego resortu dyplomacji, Daiva Rimasauskaite, tak prozaiczny przykład, jakim są ulgi transportowe, stanowi w świetle ustawodawstwa unijnego przykład naruszenia podstawowej zasady równości wszystkich obywateli względem prawa³¹. Nie powinno to wszak wywoływać tego typu oskarżeń, gdyż zgodnie z międzynarodowym prawem zwyczajowym, a także skodyfikowanym prawem dyplomatycznym, każde państwo ma prawo do objęcia opieką własnych obywateli oraz suwerennego przyznawania im wszelkich praw, zgodnie z aktami demokratycznie wybranego parlamentu. Jednakże taka linia argumentacji nie przekonuje niektórych urzędników, na czele z naczelnym organem administracji państwowej, Komitetem Integracji Europejskiej. Należy przywołać tu stanowisko jej byłego sekretarza, Tomasza Nowakowskiego,

27 Broszura Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP, wydana przez Departament Dyplomacji Publicznej i Kulturalnej, pt: *Partnerstwo Wschodnie*, Warszawa 2012.

28 Wykład prof. Ivara Raiga, *The European Union's Topical Problems*, Uniwersytet Talliński 26.10.2011.

29 Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (C 115/47).

30 Nie wliczając w to zestawienie twórcy ustawy, tj. Polski.

31 A. Akińczo, *Karta Polaka może dyskryminować obywateli UE*, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,5102667.html> [dostęp: 7.04.2013].

który w opinii projektu ustawy o Karcie Polaka, wskazuje na bezpośrednią dyskryminację ze względu na obywatelstwo. Jako rozwiązanie tej niezgodności prawa wewnętrznego z prawem unijnym, proponuje on rozszerzenie katalogu podmiotów do obywateli wszystkich państw Unii Europejskich, a także Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu³².

Od obowiązywania ustawy, tj. 29 marca 2008 r. do końca roku 2012, polskie MSZ wydało ponad 100 tys. Kart Polaka³³, co niewątpliwie stanowi o sukcesie i szerokim przyjęciu tej inicjatywy przez władze w Warszawie. To właśnie poprzez wprowadzenie tego dokumentu realizuje się art. 6, pkt. 2 Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r., który stanowi, iż „Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”³⁴. Najwięcej Kart wydano na Ukrainie. Na drugim miejscu znajdują się wnioskodawcy z Białorusi. Jak wskazano w niniejszym artykule, przeszkodą nie do ominięcia, jest często brak znajomości języka polskiego oraz znaczne odległości w okręgach konsularnych, do których zmuszone są dojechać osoby deklarujące swoje powiązanie z Narodem Polskim. Wielokrotnie czyta się i słyszy od potomków Polaków na wschodzie ich przywiązanie do ojczyzny, które może być okazywane jedynie poprzez ten mały dokument wielkości dowodu osobistego³⁵. Jednakże dla ich dzieci i wnuków, inicjatywa polskiego parlamentu stanowi niewątpliwą sygnal, iż warto być Polakiem, a poczucie polskości nie pozostaje bez echa wobec władz w Warszawie.

Z jednej strony wprowadzenie Karty Polaka ma wymiar czysto symboliczny, patriotyczny, legitymizuje jednak przynależność do ojczyzny przodków. Jednakże poprzez szereg przywilejów, pozwala ona na lepsze warunki pracy, studiowania i życia codziennego na terenie Rzeczypospolitej. W zamyśle inicjatorów omawianego dokumentu było uprzywilejowanie, a niejako rekompensata moralna, osób nieposiadających polskiego obywatelstwa, które jednak czują się związane z ojczyzną swoich przodków. Twórcy ustawy

32 Opinia o zgodności z prawem Unii Europejskiej do sprawozdanie Komisji Łączności z Polakami za granicą o rządowym projekcie ustawy Karta Polaka (druk nr 1957) Tomasz Nowakowski, Warszawa 31.08.2007.

33 M. Ziarnik, *Karta Polaka coraz bardziej pożądana*, „Nasz Dziennik” 2012, 25.10.

34 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78, poz. 483).

35 Szerzej na ten temat zob.: G. Demel, *Polacy z obwodu lwowskiego wobec współczesnej Polaki*, „Przegląd Polsko-Polonijny” 2011, nr 2, s. 125–128; rozmowy autorki z Polonią estońską w 2011 r.

o Karcie Polaka nie mieli jednak w zamiarze uzupełnienia kadry pracowniczej tańszą siłą roboczą po masowych emigracjach Polaków w 2004 r., co im często się zarzuca. Oskarżenie o dyskryminację grup nieobjętych przywilejami lub tworzenia tajnych baz danych obcokrajowców można także odeprzeć.

Polska, jako państwo środkowoeuropejskie, i członek Unii Europejskiej ma geopolityczne właściwości ku rozciągnięciu integracji regionalnej na Wschód. To ważna cecha w polityce zagranicznej, zarówno narodowej, jak i ogólnoeuropejskiej. Oprócz tak ważnej opieki dyplomatyczno-konsularnej względem własnych obywateli, poprzez takie środki, jak Karta Polaka, czy Partnerstwo Wschodnie, RP jest w stanie zostać znaczącym aktorem na arenie międzynarodowej.

Bibliografia

Źródła prawa

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78, poz. 483).

Konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych z dnia 24 kwietnia 1963 r. (Dz.U. 1982 nr 13, poz. 98).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z 13 lipca 2009 r. (810/2009).

Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (C 115/47).

Traktat o Unii Europejskiej (C 326/17).

Ustawa o Karcie Polaka z dnia 7 września 2007 r. (Dz.U. z 2007 nr 180, poz. 1280).

Ustawa o repatriacji z dnia 9 listopada 2000 r. (Dz.U. 2000 nr 106 poz. 1118).

Literatura

Dytkowski J., *Karta Polaka „mało ważna”*, „Nasz Dziennik” 2012, 6 lipca.

R. Kownacki, *Nowy kodeks wizowy Unii Europejskiej*, „Biuletyn PISM” 2010, nr 59 (667).

Matkowski J., *Blaski i cienie Karty Polaka*, „Niezależna Gazeta Polska” 2009, nr 38.

Musiałek P., *Główne kierunki polityki zagranicznej rządu Donalda Tuska w latach 2007–2011*, Klub Jagielloński, Kraków 2012.

Poczobut A., *Białoruś sądzi Kartę Polaka*, „Gazeta Wyborcza” 2011, 31.03.

Poczobut A., *Białoruś walczy z Kartą Polaka*, „Gazeta Wyborcza” 2008, 09.02.

Poczobut A., *Łukaszenka zmienił zdanie o „Karcie Polaka”*, „Gazeta Wyborcza” 2008, 30.04.

- Sablewski Z., *Rząd przyjął projekt Karty Polaka*, „Głos znad Niemna na uchodźctwie” 2007, czerwiec.
- Szczerbiński M., *Polska w Świecie*, „Przegląd Polsko-Polonijny” 2011, nr 2.
- Ziarnik M., *Karta Polaka coraz bardziej pożądana*, „Nasz Dziennik” 2012, 25.10.

Inne

- Akińczo A., *Karta Polaka może dyskryminować obywateli UE*, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,5102667.html> [dostęp: 7.04.2013].
- Broszura Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP, wydana przez Departament Dyplomacji Publicznej i Kulturalnej, *Partnerstwo Wschodnie*, Warszawa 2012.
- Interpelacja nr 13850 Adama Lipińskiego do ministra spraw wewnętrznych i administracji w sprawie niewłaściwego traktowania posiadaczy Karty Polaka przez funkcjonariuszy Straży Granicznej z dnia 29 grudnia 2009 r.
- Opinia o zgodności z prawem Unii Europejskiej do sprawozdanie Komisji Łączności z Polakami za granicą o rządowym projekcie ustawy Karta Polaka (druk nr 1957) Tomasz Nowakowski, Warszawa 31.08.2007.
- Rozmowa autorki z Olgą Svystun, doktorantką Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, pochodzącą z Ukrainy, Wrocław 15.01.2013.
- Sprawozdanie z III Zjazdu Polonii i Polaków z zagranicy w Warszawie, w dniach 22–26 września 2007.
- Wykład I. Raiga, *The European Union's Topical Problems*, Uniwersytet Talliński 26.10.2011.
- Wykład K. Pelczyńskiej-Nałęcz, wiceminister spraw zagranicznych podczas konferencji Polska Polityka Wschodnia, *Perspektywy polskiej polityki wschodniej*, Wrocław 22.11.2012.
- Wywiad autorki z Haliną Kisłacz, przewodniczącą Związku Polaków w Estonii, Tallin 10.11.2011.

ABSTRACT

JOANNA SIEKIERA

The Polish Card as an instrument of the Polish Aid in the Eastern Europe

The purpose of writing this article is to present the legal and practical aspects of one of the latest instrument of the Polish Ministry of Foreign Affairs – the Polish Card (also called as the Polish Charter). As the author tries to express, such document was

issued with the aim of providing assistance to the Polish Diaspora from the Eastern Europe. That help might be understood in two areas: pragmatic, facilitating travel, business and studies, but as well, what is being underlined by most of the Polish people abroad – the legal and factual linkage with the Republic of Poland.